

Istoriografia in cultura romaneasca

Pe tot cuprinsul Europei, intsabilitatea cronica din epoca medievala a generat ideea necesitatii conservarii faptelor. Astfel se naste istoriografia, ca forma a memoriei, ca forma educativa si etica in primul rand, "ca sa ramaie urmasilor invatatura" - cum spune Grigore Ureche.

Primele insemnari au fost de tip "anale", adica simple sinsiruii de domnitori, cu precizarea intervalului domniei.

Lapdaritatea acestor texte nu reprezinta, evident, o oferta estetica.

Daca folosim insa operatorul "expresivitatea involuntara" (conceput de Eugen Negrici", observam ca vechile texte aparent pliticoase, seci , austere contin de fapt mici istorii secrete. Problema nu tine de fapt de oferta textului, ci de imaginatia receptorului.

Primele cronici/letopisete au fost redactate la noi, in limba slavona, limba de cult, oficiala, limba cancelariilor domnesti si a Bisericii. Cea mai veche cronica a fost scrisa pe vremea lui Stefan cel Mare (1457-1504) si retine fapte incepand cu "descalcatul" din 1359, cu episodul cinegetic totemizant si incheind cu 1507, cand dĂ©jĂ apar semenle decaderii tarii dupa apogeul reprezentata de lunga si stabila domnie a lui Stefan.

Practic "Letopisetul de cand s-a inceput cu voia lui Dumnezeu Tara Moldovei" retine in special faptele de arme ale lui stefan, concentrandu-se pe batalia de la Podul Inalt (1475), batalia de la Codrii Cosminului, bataliile cu tatarii etc.

Ceea ce uneste toate relatarile de razboi este o anumita succesiune fixa a intamplarilor, adica un fel de ritual : Intoarcerea victorioasa in Cetatea de Scaun, primirea organizata de cler (dupa paradigma biblica, ospatul oferit de domnitor, instituirea de "viteji si recompensarea lor cu bani sau pamant, ridicarea cate unui lacas de cult, comunicarea victoriei catre restul europeii crestine si solicitarea de sprijin material si militar.

Toate aceste evenimente au fost repovestite de Grigore Ureche in Letopisetul sau in limba romana. Pentru epoca post-Stefan ne-a ramas insemnarile unor calugari : Macarie descrie perioada Petru Rares, Eftimie nareaza episoade din timpul lui Alexandru Lapusneanu iar, Azarie povesteste intamplari din viata lui Petru Schiopu. Toti trei sunt exponenti ai bizantinismului stilistic in sensul ca fraza este alambicata, sinuasa, plina de tropi, foarte des in epitete.

De fapt acest procedeu era mimprumutat de la istoricul bizantin Manasses, cu a sa "Istorie sinoptica", in care abunda comparatiile mirobolante si expresiile retorice, exclamatiile ; desigur obiectivitatea acestui mod de consemnare tinde catre zero. De fapt aceste scrieri erau numite "cronici de porunceala".

In tr-o alta faza a istoriografiei, intalnim ceea ce am putea numi cronici factionare, care reflecta

interesele unui grup, ale unei factiuni, de obicei ale unei familii.

Din aceasta categorie fac parte ca prim exemplu concludent "Letopisetul cantacuzinesc" si "Cronica Balenilor".

Cele doua scrieri concurentiale, concepute in regim de replica una la cealalta, in registru polemic, consemneaza evenimente din istoria Tarii Romanesti, incepand cu "Descalcatul" (1920). Apoi, in centrul atentiei apar : Mircea cel Batran, Vlad Tepes, Mihai Viteazul, Matei Basarab.

Arena istorica este insa manipulata de autorii acestor letopisete in asa fel incat familia Cantacuzino, respectiv familia Baleanu, sa apara pe post de salvatoarea tarii.

In spatiul muntenesc, se naste pamfletul, o forma de expresivitate abraziva care va avea o posteritate bogata : Ion Heliade Radulesc, I. L. Caragiale, Tudor Arghezi.

Printre procedeele favorite de defaimare a dusmanilor utilizate de cronicarii munteni (Radu Popescu, Radu Greceanu) se numara : jignirea, blestemul, amenintarea, umilirea, batjocorirea si, cel mai des, aluzia pe linie feminina a inculpatului si la viciile pe linie masculina (alcoolism, hotie, lasitate, proxenetism). In mod previzibil, orientarea aceasta spre reglarea de conturi, chiar daca ane intereseaza pentru expresivitate, prezinta o mare problema de ordin logic, : abundenta contradictiilor uneia si aceleiasi persoane.